

INFO- 977

Primljeno/Received: 2006-03-13

UDK: 371.16

Stručni rad/Professional Paper

POTICANJE MEĐUSOBNE KOMUNIKACIJE ODGAJATELJA U UČENIČKIM DOMOVIMA

FOSTERING COOPERATION AMONG TUTORS IN STUDENT RESIDENCE HALLS

Jože Slana

Učenički dom Lizike Jančar, Maribor, Slovenija
Student Residence Hall Lizika Jančar, Maribor, Slovenia

Sažetak

U odgojno-obrazovni rad unose se novosti. Te novosti i promjene predviđaju kvalitetnije odnose između đaka, odgajatelja te kvalitetniji odgojno-obrazovni rad. Zbog promijenjenih zahtjeva potrebno je više novoga znanja, a posebno uvođenje promijenjenih, efikasnijih načina rada. Iz tog razloga, kako jačati kvalitetu i efikasnost odgojno-obrazovnog rada u učeničkom domu, ocjenjujemo da je međusobnu suradnju stručnih radnika potrebno poticati. Smatramo da suradnja ima pozitivne učinke, zato tražimo mogućnosti, kako tu suradnju između odgajatelja još raširiti i ojačati, da bi kod rješavanja kompleksnih pitanja postala stalna praksa.

Prednosti informacijske tehnologije iskorištavamo na mnogobrojnim područjima zato je potrebno istaknuti, da može biti i podrška kod suradnje odgajatelja. Već elektronska pošta, kao oruđe komunikacije, može pokriti mnogo potreba. Kod analize zadaća, razvoja, nadzora prednost dobiva intranet, koji jača kreativnost zaposlenih, te im omogućuje veću samostalnost. Možemo se nadati, da će dobro organizirana međusobna suradnja odgajatelja doprinjeti većoj kvaliteti odgojno-obrazovnog rada i stvaranju ugodne klime, koja će poticati daljnje obrazovanje i osposobljavanje zaposlenih.

Uvod

Rad u odgojnoj grupi osnovni je oblik odgojnog rada u učeničkom domu. Odgojno-obrazovni rad je u suštini zajednički rad odgojitelja i učenika te se kao posredan ili neposredan oblik odvija u ovisnosti od odgojne situacije.

Odgojni program za učeničke domove opredjeljuje slijedeće organizacijske oblike odgojno-obrazovnog rada:

- rad s odgojnom grupom,
- rad s pojedincima,
- rad u manjim grupama..
- rad sa svim učenicima – međugrupni odgojni rad,
- rad u timu.
- sudjelovanje s roditeljima, školom i okolinom.

Abstract

The work of tutors and educators is changing. These changes and novelties include the improvement of mutual relations among students, tutors, which leads to better work of tutors. New and changing demands continually necessitate more knowledge and call for the improvement and introduction of new and more efficient methods of work. We believe that mutual cooperation among professional staff is needed in order to increase the quality and effectiveness of tutor work in student residence halls. Based on our belief about positive effects of these endeavours, we are trying to find possibilities how to expand and deepen this cooperation among tutors and thus achieve that it becomes a permanent practice in solving more complex problems.

We have been using the advantages of information and communication technology (ICT) in several areas and it needs to be stressed that it can mean a great support to mutual cooperation among tutors. A number of requirements have been satisfied by introducing e-mail. Intranet is quickly gaining ground as a communication tool in the development, implementation, monitoring and analysis of tasks, because it increases the creativity of staff and their greater autonomy. We expect that properly organised mutual cooperation among tutors will improve the quality of tutor work and create a positive environment that will stimulate learning and continuing education of all employed staff.

U odgojnoj grupi interakcija se odvija na formalnom i neformalnom području. Cilj formalnih interakcija je steći određene ciljeve, koji se javno izražavaju. U takvom primjeru se najčešće odabere oblik interakcije odgojitelj. Neformalne interakcije često se odvijaju među učenicima, najčešće bez utjecaja odgojitelja te su posljedica očekivanja, nadanja učenika za socijalnom primljenošću, pripadnošću, izmjenjavanjem interesa. Ti neformalni procesi utječu na stjecanje formalnih odgojno-obrazovnih ciljeva /1/.

Za učenika, dolazak u učenički dom, prijelaz iz osnovne škole u srednju školu, može biti potencijalno jako težak. Zahtjeva prilagođavanje na novu okolinu, nove vršnjake, novi način rada i života. Nove situacije zahtjevaju prilagođavanje. Odgajatelj je onaj koji potiče međusobnu suradnju

i povezivanje učenika. Za održavanje odgojne grupe od velikog značenja je, da se rad u odgojnoj grupi formira tako, da slijedi cilju, stvarati što ugodniju i bolju klimu, zato je međusobna suradnja odgojitelja kod izvođenja temeljnih zadaća od izuzetnog značaja.

Učenički dom kao odgojna sredina

Učenički domovi su u sastavu srednjoškolskog odgojno-obrazovnog sistema. U odgoju i obrazovanju imaju značajnu pedagošku ulogu, njihova je zadaća osigurati najpovoljnije uvjete, da učenici mogu što bolje zaključiti školovanje. Uz osnovne zadaće, koje su prvenstveno vezane uz školske obaveze, organiziraju mnogobrojne aktivnosti, pomoću kojih učenici mogu izraziti svoju kreativnost, organizacijske i druge sposobnosti. Odgajatelji otkrivaju odgojnu i drugu problematiku svojih učenika, planiraju svakodnevni rad i život u učeničkom domu. Obzirom na to što se odgojni rad ne može procjenjivati, napredak je moguće ocjenjivati kroz praćenje, analiziranje, evaluiranje odgojne efikasnosti u pojedinačnim odgojnim situacijama. Odgojni proces realizira se kroz mnogobrojne i raznovrsne situacije života i rada u učeničkom domu, odvija se u određenoj odgojnoj sredini, koja utječe na sam odgojni proces. Koliki je taj utjecaj, ovisi o sadržaju, postupcima, klimi, mnogobrojnim čimbenicima. Svaka odgojna sredina, sama je po sebi specifična. U svakoj odgojnoj grupi učenik je u drukčijem socijalnom i pedagoškom kontekstu, zato se ne može očekivati, da će se u učeničkom domu rješavati svi odgojni problemi. Svakako, učenički dom kao sastavni dio srednjoškolskog sistema brine za realizaciju socijalnih, psiholoških, pedagoških funkcija te tako utječe na povećanje efikasnosti učenja i pravovremeni zaključak školovanja. S odgojem, koji je težište rada učeničkog doma, potiče optimalni razvoj sposobnosti svakog učenika.

Jedan od istaknutih čimbenika realizacije odgojno-obrazovnog procesa je odgajatelj. On djeluje kao organizator, mentor, animator, savjetodavatelj, koordinator /2/.

Odgovorani su za svakog pojedinca u svojoj odgojnoj grupi, kako i za ostale odgojne grupe s kojima sudjeluje na nivou učeničkog doma. Učeniku je potrebno davati cjelokupnu pomoć, zato je od velikog značenja da se za realizaciju svih značajnih zadaća stručni radnici u učeničkom domu povezuju i surađuju. Sa izmjenom

informacija, raspodjelom rada, zajedničkim planiranjem, kritičkom evaluacijom moguće je kvalitetan pomak u dostizanju efikasnosti odgojno-obrazovnog rada.

Djelovanje odgajatelja

Odgojna grupa je osnovna pedagoška jedinica u učeničkom domu i svakome pojedincu osigurava određeno mesto. Odgajatelj posredno i neposredno brine za cijelu grupu i za svakog pojedinca. Odgojna grupa daje svim članovima dovoljno mogućnosti za međusobno poznavanje i povezivanje.

Grupa sa svojim stajalištima utječe na međusobne odnose, razvija komunikaciju i interakciju. Zbog toga odgajatelj mora poticati i stvarati primjerenu socijalnu klimu, u kojoj svaki pojedinac pronalazi pravo mjesto, da se u svim zapletenim međusobnim odnosima osjeća dobro i da se uspješno potvrđuje. To je interakcija između odgajatelja i učenika, zajednički rad. Zato je važno, da se učenik i odgajatelj dobro poznaju, iz toga proizlazi i bolje razumjevanje, iz čega slijedi i veće povjerenje. Sve navedeno može doprinijeti uspostavi međusobnog sudjelovanja, i to sudjelovanja u kojem će oba učesnika pronaći zadovoljstvo.

Odgojno-obrazovne zadaće u odgojnoj grupi realizira više odgajatelja, zariješavanje kompleksnih zadaća potrebna je suradnja više stručnih radnika. Organizirane aktivnosti u učeničkom domu traže sve više međusobne suradnje i povezivanja, gde se kooperativnim radom iskorištavaju potencijali i sposobnosti svakog pojedinca.

Mnogobrojni prilozi, koji se bave temom kooperativne suradnje ističu, da veće sudjelovanje među odgajateljima ima pozitivan utjecaj na odgojno-obrazovni rad, zato je s tog gledišta, dobrodošlo. Odgajatelji, koji surađuju, osjećaju suodgovornost za učenike. U međusobnom radu traže nove puteve za kvalitetniji rad. Zato je međusobni rad odgajatelja potrebno poticati pa još iz razloga, što kooperativna suradnja može smanjiti nezadovoljstvo s radom, ublažava uzroke, koji mogu provesti do izgorjelosti.

Međusobnim radom odgajatelj razvija svijest da je moguće osvojiti nove spretnosti, iskustva, ideje, koji utječu na kvalitetu radnih odnosa i da s svojim radom doprinose zajedničkom uspjehu.

Međusobni rad odgajatelja omogućava:

- Sistematičnije praćenje rada svakog učenika,
- Lakše i brže prepoznavanje situacija, gde je učeniku potrebna specifična pomoć, savjetovanje,

- Savjetovanje i pomoć su efikasniji ako kod opredjeljenja problema i njegovom razrješavanju sudjeluje više stručnjaka,
- U međusobnom sudjelovanju stvara se više različitih ideja, zato je odgojno-obrazovni rad dinamičniji,
- Odgajateljima pruža više mogućnosti za zajednički stručni razvoj.

Što razumijemo pod međusobna suradnja?

Kad govorimo o međusobnoj (kooperativnoj) suradnji odgajatelja, mislimo na međusobni rad, koji je usmjeren ka zajedničkom cilju. Temelji na međusobnom povjerenju, zahtjevaju međusobno priznavanje, a istovremeno dopuštaju dovoljno autonomije.

Kod međusobne suradnje odgajatelja nije prisutno samo formiranje grupa ili specifične organizacijske strukture, u suštini je to zajednički rad na određenoj zadaći. Prilika, koja se dopušta daje odgajatelju dovoljno mogućnosti za suradnju na onim zadaćama, za koje ocjenjuje, da će ih u međusobnoj suradnji uspješnije rješavati. Potrebno je istaknuti, da je za međusobnu suradnju potrebno ispuniti sljedeće uvjete /3/:

- dogovoriti i uskladiti zajedničke ciljeve i zadaće,
- uspostaviti povjerenje,
- osigurati autonomiju.

Zajednički ciljevi i zadaće

Ciljevi, koje pratimo u odgojnoj grupi, u temelju su ishodište za rad odgajatelja. Kod svih onih segmenata, gdje ocjenimo, da je međusobni rad efikasniji za stjecanje boljih rezultata, ciljeve jasno i transparentno definiramo, da ne dođe do različitih tumačenja među pojedincima, što bi moglo predstavljati ozbiljnu prepreku međusobnoj suradnji.

Povjerenje

Veoma je značajan stav za zajednički rad. Znači da sudjelujući vjeruju u rad drugih, pouzdaju se u njih, mogu očekivati pomoć i otvorenu komunikaciju. Međusobno povjerenje je značajan pokazatelj u kolikoj će mjeri odgajatelji, vezani na zajednički rad pokušati s novim načinom rada, koliko će biti spremni za eksperimentiranje. Koliki stupanj povjerenje će steći, determiniraju i osobne karakteristike, istovremeno je i odraz unutrašnje klime u učeničkom domu.

Autonomija

U međusobnom kooperativnom radu svaki je pojedinac autonoman. U kontekstu suradnje potrebno je uvažavati, da previše autonomije može biti prepreka za međusobnu suradnju kao što previše autonomije može djelovati kao ograničenje, što može smanjiti motivaciju za suradnju. U međusobnoj suradnji važan je doprinos svakog pojedinca.

Međusobna suradnja odgajatelja kod izvođenja odgojno-obrazovnog rada

Međusobna suradnja odgajatelja ima i praktično značenje za kvalitetni daljnji razvoj. Bez koordinirane suradnje stručnih radnika u odgoju i obrazovanju ne možemo očekivati veći razvoj. Specifične novosti, novi programi, načini rada, raznovrsni ciljevi traže suradnju i međusobni rad, što može pridonijeti većoj efikasnosti i kvalitetnijem razvoju.

Sistematski definirane zadaće i djelatnosti odgojno-obrazovne institucije određuju okvir u kojem se odvija suradnja i povezivanje odgajatelja. Rad u odgojnoj grupi s kojom radi više odgajatelja, može biti dobra polaznica za suradnju i povezivanje. Suprotno, nepovezivanje odgajatelja i strogo odvojena organizacija rada može dovesti do izolacije pedagoškog rada. Utvrđeno je da su odgajatelji suvereniji u svom pedagoškom radu, kada se povezuju s kolegama, imaju njihovu podršku i dobivaju povratne informacije o svome radu.

Istraživanja pokazuju, da možemo razlikovati više stupnjeva kooperativne suradnje, koje pridonose zadaćama, ciljevima i organizaciji odgojno-obrazovne institucije /4/.

Kooperativne aktivnosti mogu biti vezane uz zajednički odgojno-obrazovni rad, traženje novih puteva te razvojno inovativno djelovanje. Zajedničko djelovanje može biti usmjereno na promjenu, modifikaciju odgojno-obrazovnog rada. Tako možemo stupnjeve međusobnog djelovanja razvrstati u:

- međusobna suradnja na nivou izmjene stavova, iskustava o odgojno-obrazovnom radu (formalno dogovorene pojedinačne zadaće i oblici komuniciranja),
- zajedničko planiranje, izrada programa rada, izvođenje zajedničkih projekata (međusobna podjela zadaća, dogovor međusobnog rada, usklađeno iskorištavanje resursa),

- timski rad na svim područjima rada, gdje se među odgajateljima izvodi i međusobni nadzor (konstantna suradnja na stručnom području, praćenje i evaluacija efikasnosti međusobnog djelovanja).

Međusobna suradnja moguća je na nivou odgojne grupe, između dvije ili više odgojnih grupa. U kakvom će omjeru biti uspostavljeno ovisi i od toga, kako jaki su prisutni poticaji u odgojno-obrazovnoj instituciji na daljnji razvoj i podizanje kvalitete. Po Steineru /5/, mogli bi međusobnu suradnju s obzirom na omjer suradnje razvrstati po slijedećim vrstama odgojno-obrazovnih institucija:

- odgojno-obrazovna institucija bez jačeg povezivanja među odgojnim grupama, samostalno planiranje rada za pojedinačnu grupu, obavljanje zadaća bez timskog povezivanja,
- odgojno-obrazovna institucija, gdje se kod realizacije pojedinačnih zadaća odgajatelji međusobno povezuju i surađuju, gdje suradnja ne prestiže djelovanje unutar pojedinačnog projekta, koji u suštini može biti vezan na više odgojnih grupa,
- odgojno-obrazovna institucija, gdje je međusobna suradnja odgajatelja prisutna unutar odgojne grupe, među odgojnim grupama, planiranje ciljeva i oblikovanje programa izvodi se na usklađivanju, kooperacija je prisutna na različitim područjima rada i ne samo unutar pojedinačnih projekata.

Može se očekivati, da će u sredinama, gdje su zadaće pojedinaca precizno određene, neovisno od zadaća drugih, biti prisutno manje međusobne suradnje nego u odgojno-obrazovnim institucijama, gdje se rad odgajatelja sistematično dogovori i uz sistematično planiranje izmjenjuju stavovi i stajališta, iskustva i mišljenja. U takvim uvjetima sigurno je prisutno više prilika za jačanje profesionalnosti svakog pojedinca i time poboljšavanje kvalitete odgojno-obrazovnog rada. Kod povezivanja odgajatelji osjete međusobnu odgovornost za napredak i razvoj učenika, zbog čega će tražiti inovativne puteve za dostizanje postavljenih ciljeva.

Kultura međusobne suradnje, usmjerene k zajedničkim ciljevima uz podjelu odgovornosti pridonosi poboljšanju kvalitete rada. Više ili manje intenzivna suradnja između odgajatelja u učeničkom domu ovisna je o vrsti zadaća. Biti

će izabran onaj oblik, koji će obzirom na zadaće biti najpovoljniji. Uz prije predstavljene uvjete (autonomija, ciljevi, povjerenje) možemo obzirom na zadaće izabrati slijedeće oblike međusobne suradnje /6/:

- izmjena (međusobno informiranje o stručnim sadržajima), ograničeno je na kraće razgovore i susrete,
- kooperativna podjela rada (podjela među pojedincima), transparentnije definiranje ciljeva i podjela zadaća među pojedince uz poštovanje njihovih interesa i sposobnosti. Zajedničko je planiranje i odgovornost,
- zajedničko djelovanje (pojedinci – partneri uz intenzivnu zajedničku suradnju svojim znanjem utječu jedan na drugoga i dobivaju nova znanja).

Kako poticati međusobnu suradnju odgajatelja?

Mnogobrojne studije pokazuju, da je međusobna suradnja od velikog značenja za podizanje kvalitete u odgojno-obrazovnom radu i za kvalitetan daljnji razvoj. Pokazuje se i kao znak dobre odgojno-obrazovne institucije, koja ulaže napor za postizanje efikasnijeg i uspješnijeg odgojno-obrazovnog rada. Od kooperativne suradnje odgajatelja može se očekivati da će ta suradnja i povezivanje postići veće rezultate rada i bolju kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa. U sredinama gdje imaju zajedničke norme i ciljevi imaju značajno mjesto, zaposleni stručni radnici osjećaju veću odgovornost za osobni stručni razvoj i osobno napredovanje. Odgojno-obrazovni rad u takvim primjerima nije izoliran, djelovanje je usmjereno na dobivanje povratne informacije i na evaluaciju. Međusobna suradnja potiče međusobnu pomoć i jača toleranciju pomoću:

- dijaloga,
- zajedničkog rada.

Ako stojimo na stajalištu, da međusobna suradnja odgajatelja kod realizacije odgojno-obrazovnog rada ima pozitivne učinke, onda možemo očekivati, da ćemo međusobnu suradnju poticati u najvećoj mogućoj mjeri. U tom smislu, radi se o formiranju ciljanih grupa za međusobnu suradnju. U prvom planu to su odgajatelji pojedinačne odgojne grupe »odgojni tim«, kojeg sastavljaju odgajatelji koji rade sa istom odgojnom grupom; odgojno-obrazovni rad vezan je na učenike te odgojne grupe.

Sistematično koncipirana međusobna suradnja koncipirana je mnogo šire, prevažne djelovanje unutar odgojnih grupa. Sudjelovanje kao praksa odgajatelja, mora biti izvan granica, koje predstavlja odgojna grupa.

Vodstvo učeničkog doma ima zadaću, da međusobni rad odgajatelja potiče deklarativno kao i organizacijski. Rad formiranih odgojnih timova međusobno se koordinira i usklađuje, uspostavlja se koherentan sistem. Promatrajući iz tako postavljene perspektive možemo reći: ako uspijemo uspostaviti međusobni rad, uskladiti međusobno djelovanje i povezivanje, zagarantirali smo potencijal za daljnji razvoj odgojno-obrazovnog rada i odgojno-obrazovne institucije te stvorili uvjete za ugodnu klimu koja će poticati daljnji stručni razvoj zaposlenih.

Informacijsko komunikacijska tehnologija kao podrška međusobnoj suradnji

Poticatelj međusobne suradnje odgajatelja može biti i primjerena tehnička podrška u smislu osiguravanja konstantnog povezivanja i mogućnosti komuniciranja. Informacijsku telekomunikacijsku tehnologiju koristimo u različite svrhe na mnogobrojnim područjima, zato je potrebno istaknuti, da može biti podrška i kod međusobne suradnje odgajatelja. Kritički faktor jesu ljudi, dobro razvijena tehnologija bit će živa, ako će je živom napraviti ljudi.

Dobru suradnju ne čini »količina« upotrebljene tehnologije, pojedinačna kooperativna suradnja može biti dobra i s manjom količinom upotrebljene tehnologije. Mnogo potreba može pokriti već elektronska pošta. Ako želimo više od toga što nam tehnologija može pružiti iskoristit ćemo internet i intranet. Stručni radnici mogu iskoristiti prednosti intraneta koji omogućava bolju komunikaciju i mogućnost efikasnije međusobne suradnje.

Pomoću intraneta moguće je izmjenjivati informacije među zaposlenima, čime se poboljšava protok informacija unutar odgojno-obrazovne institucije. Intranet kao integralni dio informacijskog sistema mora biti dobro organiziran i uređen. Takav oblik komunikacije prednost je za zaposlene, povećava njihovu kreativnost, omogućava njihovu samostalnost. Svakako je potrebno, da je organiziran tako, da sa svojom jasnoćom, i jednostavnošću garantira mogućnost upotrebe i ljudima, koji imaju manje specifičnih tehničkih znanja. Svima mora biti zajamčen način,

da mogu jednostavno posredovati, dodavati, organizirati informacije.

Intranet mora biti formiran u skladu sa potrebama i željama odgajatelja-korisnika, mora poštovati stupanj njihovog znanja i svakodnevni rad koji odgajatelji obavljaju. Najznačajnije osobine oruđa, kojeg intranet mora imati:

- dokumenti se pohranjuju u nekom standardiziranom formatu da korisnici ne bi imali poteškoća s otvaranjem,
- pristup intranetu mora biti zaštićen lozinkom,
- neka bude dodan alat (kalendar događaja) koji omogućava planiranje sastanaka, događaja,
- tabele za obavijesti gdje zaposleni izmjenjuju ideje,
- alati, koji omogućavaju, da zaposleni samostalno dodaju sadržaje.

Intranet s alatima za slanje i primanje obavijesti služi kao alat kod izvedbe, nadzora i analize pojedinačnih zadaća. Pristup informacijama imaju oni zaposleni, koji surađuju kod pojedinačne zadaće. Intranet može zamijeniti e-poštu za komunikaciju unutar odgojno-obrazovne institucije, a ima i ulogu »arhive«, sve poruke, podaci, zadaće će se istovremeno arhivirati.

Zaključak

U ovom izlaganju predstavljena razmišljanja o poticanju međusobne suradnje odgajatelja u učeničkom domu proizlaze sa stajališta, da su organizacijska struktura i specifičnost programa manje značajni za razlike u međusobnoj suradnji. Na obujam, stupanj i oblik kooperativnog rada u većoj mjeri utječu kultura odgojno-obrazovne institucije, uspostavljena klima, politika daljnjeg obrazovanja zaposlenih. Međusobna suradnja nije nešto što se dogodi samo po sebi, nije ni obavezno, da će dati uvijek pozitivne rezultate. Jasno je, da postaje jedan od koncepata, koji dobija na značenju i može doprinijeti daljnjem kvalitativnom razvoju odgojno-obrazovnog rada. Dobro organiziran intranet, kao alat za komunikaciju i suradnju, može biti efikasna podrška međusobnoj suradnji odgajatelja, može povećavati njihovu kreativnost i stvaralaštvo.

Podršku dajemo očekivanjima, da će međusobna suradnja pridonijeti povećanju kvalitete odgojno-obrazovnog rada svakog pojedinačnog odgajatelja, a u isto vrijeme i poticati kvalitetu daljnjeg razvoja cjelokupne odgojno-obrazovne institucije.

Bilješke:

- /1/ Pečjak, S. (2002): Poglavlja iz pedagoške psihologije, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za psihologijo
- /2/ Rosič, V. (2001): Domski odgoj, Grafrade, Rijeka
- /3/ Gräsel, K. (2006): Lehrkräfte zur Kooperation anregen – eine Aufgabe für Sisyphos?, Zeitschrift für Pädagogik, Jahrgang 52 – Heft 2, März/April 2006
- /4/ Steiner, B. (2006): Lehrehkooperation in der Schule: Konzeption, Erfassung, Ergebnisse
- /5/ Ibidem
- /6/ Ibidem /3/

Literatura :

1. Brohm, M. (2005): Personalentwicklung in Schulen, Die Deutsche Schule, Zeitschrift für Erziehungswissenschaft, Bildungspolitik und pädagogische Praxis, 97. Jahrgang, Heft 1
2. Dolenc, K. (2004): Učinkovito komuniciranje na spletni strani, <http://www.ris.org/uploads/editor/dolenec-katja.pdf>
3. Kelchtermans, G. (2006): Teacher collaboration and collegiality as workplace conditions, Zeitschrift für Pädagogik, Jahrgang 52 – Heft 2, März/April 2006
4. Komando, K. : Zakaj vaše malo podjetje potrebuje intranet, <http://www.microsoft.com/slovenija/malapodjetja/themes/practical/article2.msp>
5. Pevec Strmec, K. in skupina avtorjev, (2004): Spodbujanje timske naravnosti, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.
6. Rigotti, T. (2005): Wie reagieren Lehrer bei Belastungen? Psychologie in Erziehung und Unterricht, 52 Jahrgang, 4/2005
7. Škrt, R.: Najboljši intraneti leta 2001, <http://www.nasvet.com/doc/intraneti.php>
8. Terhart, E. (2006): Kooperation im Lehrerberuf – Forschungsproblem und Gestaltungsaufgabe, Zeitschrift für Pädagogik, Jahrgang 52 – Heft 2, März/April 2006
9. Vzgojni program za dijaške domove (29.9.2003)